

УДК 811.161.2.

Л.П. КИСЛЮК, доктор філологічних наук, старший науковий співробітник відділу лексикології, лексикографії та структурно-математичної лінгвістики
Інститут української мови НАН України
вул. Михайла Грушевського, 4, м. Київ, 01001
E-mail: larysa.kysliuk@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-3766-3305>

XXIII МІЖНАРОДНА КОНФЕРЕНЦІЯ КОМІСІЇ ЗІ СЛОВ'ЯНСЬКОГО СЛОВОТВОРЕННЯ ПРИ МІЖНАРОДНОМУ КОМІТЕТІ СЛАВІСТІВ

17—20 вересня 2024 року в м. Любляні (Словенія) відбулася XXIII Міжнародна конференція «Гніздове словотворення» Комісії зі слов'янського словотворення при Міжнародному комітеті славистів. Організатори конференції — установи Словенської академії наук і мистецтв: Інститут словенської мови імені Франа Рамовша та Інститут імені Йозефа Стефана в Любляні, Факультет філософії Мариборського університету та члени Комісії зі слов'янського словотворення — доктор Борис Керн і професор Ірена Страмлич-Брезник. Конференцію організовано в межах проєкту ARIS «Комбінаторика словотвірних форм у словенській мові» та присвячено пам'яті польського мовознавця, дериватолога, професора Мирослава Скаржинського, дослідника гніздового словотворення сучасної польської мови, одного з авторів і редакторів «Словника словотвірних гнізд загальнопольської мови» у 4 томах (Краків, 2001—2004), засновника й першого головного редактора журналу *LingVaria* Інституту полоністики Ягеллонського університету й активного учасника «Солідарності». На конференції, яка тривала три дні, учасники з 15 країн — члени Комісії та запрошені доповідачі — обговорили широкий спектр проблем сучасних досліджень гніздового словотворення у слов'янських мовах. Заслухано 42 доповіді слов'янськими та англійською мовами. До початку конференції видано збірник тез доповідей.

Цитування: Кислюк Л.П. (2024). XXIII Міжнародна конференція Комісії зі слов'янського словотворення при Міжнародному комітеті славистів. *Українська мова*, 4(92), 109—114.

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2024. Статтю опубліковано на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

На урочистому відкритті організатори конференції та Голова Комісії зі слов'янського словотворення при Міжнародному комітеті славістів **Райна Драгічевич** підкреслили важливість участі в конференції представників України й засвідчили свою підтримку українському народу в боротьбі за свою державність. Представники України привезли в подарунок для Інституту словенської мови імені Франа Рамовша праці й видання Інституту української мови НАН України, зокрема, випуски журналу «Українська мова» як свідчення того, що науковці в Україні не лише борються за свободу своєї держави, а й працюють на її майбутнє. Для колег з України працівники Інституту словенської мови імені Франа Рамовша підготували в подарунок свої праці, частина з яких є в онлайн-доступі за посиланням <https://fran.si/>.

На пленарному засіданні заслухали доповідь **Катрін Гайн** (Німеччина) «Дослідження німецького словотворення: дослідник складних моделей 'ЖоМиХ'» про проект пошуку й синтезу складних слів німецької мови, який працює на основі даних корпусу DeReKo (близько 450 млн токенів) Інституту німецької мови імені Лейбніца.

У перший день роботи конференції працювали три секції. Честь відкрити першу секцію конференції було надано представниці України **Євгенії Карпіловській** із доповіддю «Словотвірне гніздо в колі інших одиниць систематизації лексики». У доповіді продемонстровано особливе місце словотвірного гнізда серед менших та інших типів системотвірних одиниць: полів, класів (зокрема дериваційних у трактуванні І.І. Ковалика), відмін (зокрема словотвірних у трактуванні К. Бузашіової) на матеріалі морфемно-словотвірного гніздового словника сучасної української мови (обсяг реєстру понад 177 тис. слів), над яким, як продовженням «Кореневого гніздового словника української мови» (Київ, 2002), нині працює доповідачка. На секції під головуванням Є.А. Карпіловської доповіли **Метка Фурлан** (Словенія, доповідь «Словотвірне гніздо з погляду синхронії та діакронії») та **Горан Милашин** (Боснія і Герцеговина, доповідь «Словотвірні ланцюжки і проблема розмежування синхронного стану та діакронних процесів у дериватології») про методологічні проблеми синхронного вивчення слова та залучення ідей діакронної лінгвістики в синхронний аналіз словотворення.

На другій секції виступили **Олександр Лукашанець** з онлайн-повіддю «Словотвірне гніздо: місце в системі комплексних одиниць словотворення, синхронні межі»; **Павел Ковальський** (Польща) з доповіддю «Гніздове словотворення як засіб інтерпретації мовної дійсності»; **Івона Буркацька** (Польща) з доповіддю «Чинники, що впливають на структуру і обсяг польських словотвірних гнізд»; **Райна Драгічевич** (Сербія) з доповіддю «Семантико-дериваційний потенціал дієслова *дивитися* на матеріалі дериваційних словників деяких слов'янських мов». Учасники дискусії на секції обговорювали проблеми визначення синхронних меж словотвірного гнізда, зокрема місця в ньому композитів і абревіатур; впливу на обсяг словотвірного гнізда чинників частиномовної та стилістичної належності, походження та багатозначності базового слова, його фразеологічної активності та наявності термінів серед похідних.

Третю секцію було присвячено обговоренню впливу соціолінгвістичних чинників на формування експресивного забарвлення похідних у гніздах, базові слова яких функціонують у публіцистичному та розмовному стилях македонської мови (доповідь **Лідії Аризанковської** (Північна Македонія) «Гніздове словотворення в македонській мові в соціолінгвістичному контексті»), питання кореляції будови гнізда зі змінами в житті суспільства та впливу позамовних чинників на словотворення на матеріалі словотвірних гнізд української мови, мотивованих питомими й запозиченими твірними з тотожною або близькою семантикою (доповідь **Лариси Кислюк** «Ресурси вербалізації поняття в словотвірному гнізді: питоме і запозичене») та проблеми укладання словотвірних гнізд на матеріалі соціолектів, зокрема кореляції їх зі словотвірними гніздами літературної мови (онлайн-доповідь **Олени Лукашанець** «Словотвірні гнізда в соціолектах: проблеми і шляхи їх розв'язання»).

На другий день учасники конференції працювали на чотирьох секціях. Перша секція об'єднала чотири доповіді словенських колег, працівників Інституту Йозефа Стефана, присвячені проблемам автоматичного опрацювання словенської мови, зокрема на морфемному та словотвірному рівнях: **Роман Янгарбер** (Словенія, доповідь «Чому лінгвістично споряджена сегментація має визначальне значення для генеративного моделювання мови»), **Томаш Ер'явец** (Словенія, доповідь «Автоматичне коригування словотвірних правил і ланцюжків словенської мови»), **Сеня Поллак і Марко Праніч** (Словенія, доповідь «Розвиток автоматичної морфологічної сегментації словенської мови»), **Яка Чибей** (Словенія, доповідь «Машинне коригування архетипних словотвірних дерев у словенській мові: перший крок»).

На другій секції учасники конференції обговорювали проблеми зміни семантики похідних порівняно із семантикою базового слова словотвірного гнізда та соціолінгвістичні причини таких змін у сучасній розмовній боснійській мові [**Амела Шегович** (Боснія і Герцеговина, доповідь «Словотвірні-семантичне гніздо прикметника *старий* у боснійській мові)], кількісні та якісні параметри словотвірних гнізд і ланцюжків словацької мови, зокрема, частотні характеристики парадигм і рядів у них [**Мартин Олоштяк** (Словацьчина, доповідь «Словотвірні парадигми та словотвірні ряди в словацькій мові)], можливості штучного інтелекту навчитися й генерувати похідні слова на матеріалі деяких слов'янських мов [**Бранко Тошович** (Австрія, доповідь «Віртуальне гніздове словотворення)], а також підходи до словотвору в проєктах онлайн-Словника хорватської мови — Mrežnik (загального нормативного словника) та Словника хорватської лінгвістичної термінології — Jena Інституту хорватської мови [**Лана Худечек і Мілица Міхалевич** (Хорватія, доповідь «Словотворення в Mrežniku i Jeni»)] та можливості відображення в новотворах — назвах певних соціальних і культурно-етичних явищ, таких як *hofmaniarstwo, zahofmanić* зі значенням «обманювати з метою отримання вигоди», утворених від прізвища польського політика Адама Гофмана й засвідчених у словнику польських неологізмів (Słownik neologizmów polskich) у доповіді **Марії Вторинської** (Польща) «Гніздові новотвори в онлайн-словнику польських неологізмів».

На третій секції доповідали **Цветанка Аврамова** (Болгарія, доповідь «Про місце болгарських і чеських абстрактних іменників із формантом *-(e)stv(o)//-stv(i)/-(c)tv(i)* та їхніх варіантів у словотвірному гнізді»), **Гордана Штасні**, **Гордана Штрбац** і **Мілан Айджанович** (Сербія, доповідь «Семантико-словотвірна характеристика звуконаслідувальних гнізд у сербській мові»), **Тетяна Пішкович** (Хорватія, доповідь «Від гніздового словотворення до опису морфологічних чергувань»), **Петра Мішмаш**, **Ланко Марушич** і **Рок Жауцер** (Словенія, доповідь «Подовження коренів у словенській мові з погляду дисперсної морфології»). Учасники обговорили розбіжності тлумачення в болгарській та чеській мовах окремих понять дериватології; визначення причин різного словотвірного потенціалу одиниць однієї тематичної групи на прикладі гнізд, мотивованих звуконаслідувальними словами сербської мови; взаємозв'язок семантики, словотворення і морфології на матеріалі хорватської та словенської мов.

На четвертій секції було заслухано три доповіді, присвячені історичному словотворенню на матеріалі різних слов'янських мов: **Лідії Гнатюк** (Україна, доповідь «Втрачені словотвірні гнізда в сучасній українській літературній мові») про словотвірні гнізда від давньоукраїнських лексем *воздух, жизнь, год, зіезда, побіда* та інших, засвідчених словниками української мови ХІХ — першої чверти ХХ ст., фрагменти яких дотепер функціонують в українських говірках; **Андреї Леган Равнікар** (Словенія, доповідь «Словотвірні ряди в словенській літературній мові ХVІ століття з граматичного та словникового погляду») про варіантність у творенні особових назв приєднанням різних словенських суфіксів до твірних основ німецького походження як особливість словенської мови ХVІ ст., що виявилася у формуванні паралельних словотвірних ланцюжків (за матеріалами «Словника словенської книжної мови ХVІ ст.» (Slovarja slovenskega knjižnega jezika 16 stoletja); **Магдалени Пастух** (Польща, доповідь «Словотвірна активність латинських запозичень ХVІ ст. у сучасній польській мові») про словотвірну активність латинських запозичень ХVІ ст. у сучасній польській мові, засвідчену в історичних словниках та корпусах польської мови.

На початку третього дня роботи конференції презентовано збірники наукових праць, у яких узяли участь члени Комісії зі слов'янського словотворення. **Івана Боздехова** (Чехія) представила колективну монографію «Чеська словотвірна концепція в контексті слов'янського мовознавства» («Česká slovotvorná koncepce v kontextu slovanské jazykovědy»), підготовлену й опубліковану 2024 року в Празі до 100-літнього ювілею відомого чеського мовознавця-дериватолога Мілоша Докуліла. **Райна Драгічевич** ознайомила присутніх із колективною монографією «Тенденції дієслівного словотворення у слов'янських мовах» («Тенденции во зборообразувањето на глаголите во словенските јазици»), виданою цього року у Скоп'є за результатами конференції Комісії 2023 року в Охриді (Північна Македонія). У цей день працювали п'ять секцій.

На першій секції з онлайн-доповіддю «Зіставний аналіз дієслівних словотвірних гнізд у російських і чеських літературних текстах та їхніх перекладах» виступила **Олена Петрухіна**. **Івана Боздехова** (Чехія) представила доповідь

«Словотвірна парадигматика англізмів у чеській мові»; а **Мар'єтка Куловец**, **Боштян Єрко** і **Борис Керн** (Словенія) — колективну доповідь «Гніздові утворення словенською мовою та складені жести словенською мовою жестів».

На другій секції учасники конференції заслухали доповіді **Барбари Штебих Голуб** (Хорватія) «Словотвірний потенціал германізмів у кайкавській хорватській літературній мові», **Соні Ненезич** (Чорногорія) «Словотвірно-семантичне гніздо лексеми *нещастя* в чорногорських діалектних словниках», **Йожиці Шкофіц** (Словенія) «Словотворення діалектної лексики у Словенському лінгвістичному атласі (SLA)». Обговорено проблеми німецьких запозичень у кайкавському варіанті хорватської літературної мови, яку доктор Штебих Голуб обстоює як рівноправний зі штокавським варіант сучасної хорватської літературної мови, та особливості діалектного словотворення в південнослов'янських мовах, зокрема в чорногорській та словенській.

На третій секції звучали доповіді: онлайн (**Зінаїда Харитончик** «Семантика членів словотвірних гнізд з циклічними іменами-вершинами») та в записі (**Олексій Нікітевич** «Моделювання фрагментів словотвірних гнізд і практика лексикографування»); а колеги з Братислави **Ніколь Яночкова** та **Івана Шрамекова** (Словацьчина) представили дослідження «Десятирічний єдиноріг є першокласним семисоньком. Про (від)числівникову композицію в словацькій мові» про словотвірний потенціал складних слів з числівниковими основами у словацькій мові.

На четвертій секції доповідали **Людмила Ліптакова** (Словацьчина) — «Словотвірний ряд у мовній свідомості дитини», **Гьоко Ніколовскі** (Словенія) — «Словотворення в межах контекстного навчання граматики словенської мови як нерідної», **Саня Мілетич** (Польща, Сербія) — «Мовний код перемикавання носія польської мови під час оволодіння сербською — на прикладі словотвірних гнізд дієслів *дивитися, думати, говорити і казати*», **Олена Коряковцева** (Польща) «Професор Мирослав Скаржинський про проблеми теорії словотвірних гнізд та методів їхнього аналізу» (онлайн).

Завершили роботу конференції доповіді господарів — організаторів конференції: **Андрея Желе**, **Інес Воршич**, **Ніна Ледінек** (Словенія) «Між словотвором і синтаксисом: сумірність словенських дієслівних словосполучень типу *VAdv* та їхнє системне перетворення у словосполучення типу *AdjN*», **Ірена Страмлич Брезник** (Словенія) «Семантичні властивості відад'єктивних іменникових похідних і дериваційна комбінаторика слів із суфіксами *-іса* та *-ес* у словенській мові», **Борис Керн** (Словенія) «Відіменникові словотвірні гнізда з погляду морфотактики». У центрі уваги учасників обговорення були проблеми взаємодії словотворення та синтаксису, спектрів можливих трансформацій певних типів словосполук, а також питання продуктивності окремих словотворчих формантів, сполучуваності формантів із твірними основами слів різних частин мови й тематичних груп у сучасній словенській мові.

На урочистій церемонії закриття організатор конференції **Борис Керн** подякував команді колег — працівників Інституту словенської мови імені Франа Рамовша за злагоджену роботу. Для учасників конференції організатори підготували й культурну програму, щоб познайомити їх зі своєю

країною: оглядову екскурсію центром Любляни — столиці Словенії, відвідування Галереї сучасного мистецтва «Цукрарня» (Cukrarna), концерту Симфонічного оркестру радіо та телебачення Словенії, а також автобусну екскурсію до Національного парку Триглав у Юлійських Альпах на північному заході Словенії: на озеро Блед з островом, на якому збудований костел Внебовзяття Пресвятої Діви Марії XVIII ст., та до Бледського замку XI ст.

Після закриття конференції відбулося засідання Комісії зі слов'янського словотворення при Міжнародному комітеті славистів, на якому обрали її керівництво на наступний п'ятирічний період діяльності та ухвалили рішення про участь Комісії в XVII з'їзді славистів, який заплановано провести в Парижі в серпні 2025 року. На засіданні проголосували за продовження повноважень чинних голови Комісії Райни Драгічевич (Сербія), заступника голови Мартина Олоштяка (Словаччина) та вченого секретаря Лариси Кислюк (Україна).

Члени Комісії від України — Лариса Кислюк і Євгенія Карпіловська — ознайомили інших членів Комісії з позицією Українського комітету славистів, який у зв'язку з війною, що її Росія розв'язала проти України, звернувся до Міжнародного комітету славистів з офіційним зверненням відтермінувати проведення з'їзду до закінчення війни. Утім Міжнародний комітет славистів більшістю голосів ухвалив рішення провести 2025 року в Парижі XVII (екстраординарний) з'їзд славистів. Оскільки він не підтримав звернення Українського комітету славистів не проводити з'їзд до закінчення війни, то ухвалено рішення, що члени Комісії індивідуально визначатимуть можливість участі в з'їзді славистів. До початку з'їзду заплановано видати в Сербії збірник доповідей тематичного блоку «Словотвірні гнізда у слов'янських мовах», організованого головою Комісії Райною Драгічевич і затвердженого ще 2021 року. У збірнику члени Комісії візьмуть участь незалежно від їхньої присутності на з'їзді.

За результатами роботи конференції заплановано надрукувати міжнародну колективну монографію «Гніздове словотворення». Записи доповідей організатори конференції в Любляні вже розмістили на ютуб-каналі Словенської академії наук і мистецтв (ZRC SAZU) за покликанням <http://surl.li/jyfvwu>

На сайті Комісії зі слов'янського словотворення при Міжнародному комітеті славистів також викладено деякі попередні видання Комісії, з якими можна ознайомитися за посиланням <http://surl.li/hvaziq>

Наукову хроніку отримано 28.10.2024

Larysa Kysliuk, Doctor of Sciences in Philology, Senior Researcher in the Department of Lexicology, Lexicography and Structural-Mathematical Linguistics
Institute of the Ukrainian Language of the National Academy of Sciences of Ukraine
4 Mykhailo Hrushevskiy St., Kyiv 01001, Ukraine
E-mail: larysa.kysliuk@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-3766-3305>

XXIII INTERNATIONAL CONFERENCE
OF THE COMMISSION ON SLAVIC WORD FORMATION
AT THE INTERNATIONAL COMMITTEE OF SLAVISTS